№ 132 ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 — 1903 — ՈՒՐԲԱԹ ՅՈՒՆԻՍԻ 20 № 132

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի, կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Բաժանորդագրվում են միայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Адрес Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆոն № 253.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Մասնավճարով.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ազնւութեան գոհարներ. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Սերբիական անցքերը. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Քաղաքական կուսակցութիւնները Գերմանիայում.

ՄԱՍՆԱՎՃԱՐՈՎ

Այն անձինք, որոնք մեծ վնասներ կրեցին թանգ գնով վերցրած նաւթահողերից, այժմ մեծ յոյսերով են նայում առաջիկայ աճրդախօսութեանը, որ պէտք է տեղի ունենայ յուլիսի 2-ին: Ինչպէս յայտնեցինք «Մշակի» երեկվայ համարում, այժմ նաւթահողերը կապալով պէտք է տրվեն նոր եղանակով: Փոխանակ որոշ գին տալու նաւթի ամեն մի պուդի համար՝ կապալառուն այժմ պէտք է յանձն առնէ տալու պետական գանձարանին իր արդիւնահանած նաւթի մի որոշ մասը $1/4$, $1/3$, $1/2$ և այլն:

Աճրդախօսութեան եղանակը բոլորովին ուրիշ է, բայց էութիւնը որոշ կէտերում մնում է նոյնը: Եթէ անցեալ աճուրդների ժամանակ կապալառուները առաջարկած չը լինէին շատ բարձր գներ նաւթի համար, այն ժամանակ նրանք վնաս չէին անի և պէտք չէր զգացվի կապալի պայմանները փոխելու: Նաւթագործները, եթէ այժմ նոր աճուրդի ժամանակ կարողանան նպաստաւոր պայմաններ ձեռք բերել, դա կը լինի հետևանք ոչ այն բանի, որ փոխվեց հարկի սիստեմը, պետական տուրք վերցնելու եղանակը, ոչ. այլ այն, որ կը վերացվեն այն ծանր պայմանները, որ վերցրել էին իրանց վրա կապալառուները հին աճուրդների ժամանակ:

Ամենամեծ հոգսը, որ այժմ պէտք է ունենայ աճրդախօսութեան մասնակցողը, այն պէտք է լինի, որ չը կրկնէ իր հին սխալը և չը տայ այնքան մեծ գին նաւթին, որ դարձեալ դժբաղդ վիճակի մէջ ընկնէ ապագայում՝ երբ նաւթի գինը կիջնէ մինչև վեց կոպէկ և դուցէ աւելի ևս ներքև:

Աճուրդին մասնակցողները իրաւունք չունեն առաջարկել, իբրև պետական տուրք, աւելի նուազ մաս, քան 25% Բիբի-Հէյբաթի, և 15% Բալախանիի հողերի համար: Աչքի առաջ ունենալով, որ աճուրդի նշանակած հողերի մեծագոյն մասը, այն է 20 կտորից 18-ը գտնվում են Բիբի-Հէյբաթում՝ կենտրոնացնենք մեր ուշադրութիւնը միայն Բիբի-Հէյբաթի հողերի վրա:

Այժմ, ինչպէս յայտնի է, նաւթի գները տարուբերվում են 7 և 9 կոպէկների մէջ: Եթէ առեւտրական ընդհանուր պայմանները բարւոքվեն և նաւթի վաճառումը բարեյաջող պայմանների մէջ դրվի, նաւթի գինը կարող է բարձրանալ մինչև 10—12 կոպէկ. բայց զարմանալի չէ, եթէ միւս կողմից ձմեռվայ ամիսներում այդ գինը իջնէ և մինչև 6 կոպէկ: Ահա, եթէ այդ երկուսը աչքի առաջ ունենանք և ցանկանանք իմանալ, թէ ինչ դրութեան մէջ կը լինի նաւթագործը, երբ նաւթի գինը կը լինի 6 կոպէկ, կունենանք հետևեալը: Եթէ ենթադրենք, թէ նաւթագործը ցանկանում է ամեն մի պուդ նաւթի վրա վաստակել միայն մի կոպէկ և նաւթի վրա էլ նա ծախս ունի երկու կոպէկ, դա նշանակում է, որ նա կարող է վեց կոպէկից երեքը զոհել պետութեան, ուրեմն աճուրդի ժամանակ տալ 50%: Եթէ նաւթի գինը ընկաւ մինչև 5 կոպէկ, այն ժամանակ նա կը տայ գանձարանին $2\frac{1}{2}$ կոպէկ, կունենայ ծախք 2 կոպէկ և իրան կը մնայ կէս կոպէկ: Իսկ եթէ նաւթի գինը իջաւ մինչև 4 կոպէկ, նա այլ ևս ոչ մի օգուտ չի ունենայ:

Եթէ մեր վերցրած օրինակի մէջ փոխենք տոկոսը և ենթադրենք, որ աճրդադախօսը առաջարկում է 60% պետական գանձարանին, այն ժամանակ նաւթագործը կը սկսէ վնասների մէջ ընկնել, հէնց որ նաւթի գինը կիջնի 5 կոպէկից: Նոյն հաշւով 70% տոկոս առաջարկողը կը սկսէ վնասների մէջ ընկնել, հէնց որ նաւթի գինը կիջնէ $6\frac{1}{2}$ կոպէկից: Այսպիսով կարելի է կազմել մի ամբողջ աղիւսակ, որը ցոյց կը տայ, թէ նաւթի ինչ գների ժամանակ ինչ տոկոս կարելի է տուրք տալ պետական գանձարանին:

Մեր վերցրած օրինակներում մենք ենթադրեցինք, որ նաւթի ամեն մի պուդ արդիւնաբերելը նստում է երկու կոպէկ: Սակայն դա մի ենթադրական թիւ է: Կան նաւթահողեր, ուր նաւթի պուդը նստում է $1/2$ կոպէկ և այնպիսիները, ուր ծախքը հասնում է ամեն մի պուդ նաւթի վրա 3—4 կոպէկ: Մենք վերցրինք մի թիւ, որ շատ հանքերում մօտ է իրականութեան: Մեզ համար կարևոր էր երևոյթը պարզաբանել և ոչ ճիշդ վիճակագրական-տեխնիկական թիւ ներկայացնել:

Մեր ասածներից պարզ է, որ եթէ Բագւում անցեալ աճուրդների ժամանակ առաջարկված լինէին ամեն մի պուդ նաւթի համար պետական տուրք 2—4 կոպէկ և ոչ թէ 6—10—12, այն ժամանակ այդ հողերի նաւթագործութիւնը չէր դառնայ ապարդիւն և նոյն իսկ վնասաբեր մի ձեռնարկութիւն:

Անկասկած, եթէ հնարաւոր լինի նաւթի այժմեան ստոր գների ժամանակ շահաւէտ պայմաններով կապալով վերցնել նաւթահողեր, այն ժամանակ նաւթագործները մեծ օգուտներ կունենան, երբ նաւթի գները կը սկսեն բարձրանալ: Սակայն մի հանգամանք կարող է խանգարել մեր նաւթագործներին՝ ձեռնտու պայմաններով վերցնել նաւթահողերը, այդ այն է, որ այժմ նաւթային ասպարէզի վրա գործում են խոշոր ֆիրմաներ՝ Ռօտշիլդներ, Նօբէլներ, Սեանդարտներ, Մանթաշեանի ընկերութեան նման խոշոր ձեռնարկութիւններ: Նրանք, եթէ ցանկանան, կարող են իրանց խոշոր դրամագլուխներով քշել ասպարէզից բոլոր մրցողներին և հողերը գցել իրանց ձեռքը:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԶՆՒՈՒԹԵԱՆ ԳՈՀԱՐՆԵՐ

III

Գ. Սարեանի մասին նոյն իսկ աւելի խօսեցինք, քան արժէր: Այժմ մի քանի խօսք ընդհանրապէս Սարեանների առիթով:

Կայ տեղական ռուս մամուլ, որ, անկասկած, մեծ պաշտօն ունի կատարելու: Ի՞նչ պաշտօն է դա: «Մշակը» շատ անգամ է դիմել այս հարցին, մենք նորից կը կրկնենք մի քանի բան մեր ասածներից:

Ո՞ւմ չէ յայտնի, որ ռուս ազգը համարեա չէ ճանաչում մեր կովկասեան երկիրը: Ռուսաստանի մամուլը համարեա միշտ մոլորութեան մէջ է մեր վերաբերմամբ. Նա ունի շատ փայրիվերոյ հասկացողութիւններ, յաճախ տալիս է այնպիսի տեղեկութիւններ, որոնք ապշեցնում են իրանց առասպելական բնաւորութեամբ, վայրենութեամբ: Քանի քանի անգամ մենք, կարդալով մայրաքաղաքի լրագիրները, դառնութեամբ խոստովանած կը լինենք, որ մեզ, կովկասցիներիս, Պետերբուրգում կամ Մոսկվայում նոյնքան են ճանաչում, որքան Աւղանիստանի կամ Խորասանի խորքերում ապրողներին: Մեր երկրի, մեր կեանքի, մեր հոգեկան կարողութիւնների, մեր կուլտուրական ջանքերի մասին ինչ գիտեն Ռուսաստանում: Համարեա ոչինչ: Այդ անգիտութիւնն է պատճառ, որ Վէլիչկոների և Գրինգմուտների նման մարդիկ կարողանում են պղտորել հասարակական կարծիքը, կարողանում են նոյն իսկ հասարակական տրամադրութիւն ստեղծել:

Ահա այստեղ ինքն ըստ ինքեան պարզվում է, թէ ինչ մեծ պարտականութիւն կայ տեղական ռուս մամուլի վրա: Նա մեզ մօտ է, մեզ հետ միասին է ապրում, ծանօթ է մեր ուրա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅՈՒՄ

—

Վերջին ժամանակներս ամբողջ Գերմանիայի ներքին կեանքը նման էր մի մրրկայոյզ ծովի, որ ալիքներ ու յորձանքներ է բարձրացնում բոլոր ծայրերից, բոլոր անկիւններից: Ընտրողական պայքարը եռուն գործունէութեան մի լայն ասպարէզ էր բաց արել քաղաքական կուսակցութիւնների առաջ: Դրանցից իւրաքանչիւրն աշխատում էր իր կողմնակիցների թիւն աւելացնել, իր կուսակիցների թեկնածութիւնը պաշտպանել: Բազմամարդ ժողովներ, կրակոտ ճառեր, կոչեր ու թռուցիկ թերթեր—ահա գերմանական կեանքի բնորոշ նշանները վերջին շաբաթների ընթացքում: Նշաններ, որոնցից իւրաքանչիւրի կէտ նպատակն էր ընտրողների բազմութիւն գրաւել դէպի այս կամ այն կուսակցութեան կողմը:

Եւ իզուր չէին այդ բոլոր ջանքերը, որովհետև ընտրվում էին պատգամաւորներ մի այնպիսի բարձր հիմնարկութեան համար, որպիսին է րէյխստագը, որ շատ մեծ դեր կարող է խաղալ Գերմանիայի կեանքում:

Արժէ ուրեմն քիչ մօտիկից ծանօթանալ այդ կուսակցութիւնների հետ, մանաւանդ որ նրանք իրանց նորընտիր կազմով ամբողջ 5 տարի գործելու են, մերթ ընդ մերթ իրանց վրա գրաւելով ոչ միայն Գերմանիայի, այլ և ամբողջ քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը:

Ինչպէս յայտնի է, Գերմանիան սահմանադրական կայսրութիւն է և բաղկացած է 26 ինքնավար մարմիններից: Նա ունի երկու բարձրագոյն պետական հիմնարկութիւն՝ «Դաշնակցական խորհուրդ»—(Bundesrat) և պարլամենտ կամ «րէյխստագ», որոնց պատկանում է օրէնսդրական ոյժ ֆինանսական, իրաւաբանական, վաճառականութեան, հաղորդակցութեան և առհասարակ երկրի սօցիալական կեանքին վերաբերեալ հարցերում:

«Դաշնակցական խորհուրդը» բաղկացած է 58 լիազօր անդամներից, որոնց նշանակում են դաշնակից մանր պետութիւնների իշխանաւորները, այն է՝ Պրուսիա՝ 17, Բաւարիա՝ 7, Սակսօնիա՝ 4, Վիւրտենբերգ՝ 4, Բադէն և Հէսսէն՝ 3-ական, Մեկլենբուրգ և Բրաունշվայգ՝ 2-ական, իսկ մնացածներից իւրաքանչիւրը 1 պատգամաւոր:

Իսկ «րէյխստագը» զուտ ժողովրդական հիմնարկութիւն է, որ ունի 397 պատգամաւորներ—բոլորն էլ ժողովրդի կողմից, ընդհանուր գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրված: Ընտրել կամ ընտրվել կարող է իւրաքանչիւր գերմանացի, որ անցկացրել է իր կեանքի 25 տարին և քաղաքացիական իրաւունքներից զրկված չէ: Դաշնակից պետութիւններից իւրաքանչիւրը բաժանված է առանձին ընտրողական շրջանների, որոնցից ամեն մէկը—(100,000 հոգի) կարող է ընտրել 1 պատգամաւոր *): Այդ հաշւով րէյխստագի համար պատգամաւորներ տալիս են՝

Պրուսիա	236
Բաւարիա	48
Սակսօնիա . . .	23
Վիւրտեմբերգ . .	17
Էլզաս-Լօտարինգ .	15
Բադէն	14
Հէսսէն	9
Շվերին	6

իսկ մնացած պետութիւնները 3—1: Ընտրութիւնները կատարվում են իւրաքանչիւր հինգ տարին մի անգամ:

Ահա այդ բարձր հիմնարկութեան շուրջն են խմբված գերմանական կուսակցութիւնները, դրա ժողովներում են արտայայտվում տարբեր դաւանանքներն ու համոզմունքները: Սակայն րէյխստագի պատգամաւորների մէջ կան այնպիսիները, որոնք ոչ մի կուսակցութեան չեն պատկանում: Դրանք կոչվում են «վայրենիներ» (Wilde): Կան և այնպիսիները, որոնք թէև մասնակցում են մի որ և է կուսակցութեան խորհրդածութիւններին, բայց իրանց անկախ են պահում, այսինքն կարող են չենթարկվել կուսակցութեան որոշումներին: Դրանք կոչվում են «հօսպիտանտներ» (Hospitanten):

Գերմանական կուսակցութիւնների մէջ իր մեծութեամբ առաջին տեղը բռնում է «կենտրոնը» (centrumspartei) կամ ուրիշ խօսքով ասած՝ «կղերական կուսակցութիւնը», որ գոյութիւն է ստացել դեռ 1872—1873 թուականներին:

«Կենտրոնի» (102 անդամ) *) ծրագրի ամենագլխաւոր կէտն այն է, որ պահպանէ եկեղեցու—(թէ կաթօլիկական և թէ բողոքական) —անկախութիւնը, նրա առանձնայատուկ շահերը, իրաւունքները. ձեռք բերէ նորանոր արտօնութիւններ. զարկ տայ կրօնական կեանքի զարգացմանը: Բացի դրանից այդ կուսակցութիւնը պահանջում է՝ եկեղեցական ամուսնութեան պաշտպանութիւն, կրօնական դպրոցներ, մամուլի և ընկերութիւնների լիակատար ազատութիւն, հարկերի հաւասար բաժանում, պետական ծախսերի կրճատում, վարչական ապակենտրոնացում, այսինքն լիակատար ինքնավարութիւն գաւառների և համայնքների համար, զինուորական ծառայութեան կրճատում և այլն:

«Կենտրոնից» յետոյ երկրորդ տեղը բռնում է «պահպանողական կուսակցութիւնը» (74 անդամ), որ ձգտում է պահպանել եղած կարգերը և մաքառել ոչ ցանկալի նորմուծութիւնների դէմ: Նա ունի երկու ֆրակցիա՝ «գերմանական պահպանողականներ—(Deutschkonservativen)—և «պետական կուսակցութիւն»—(Reichspartei):

«Գերմանական պահպանողականները» (52 անդամ) կողմնակից են ուժեղ միապետութեան, բայց մի և նոյն ժամանակ ձգտում են պաշտպանել առանձին պետութիւնների ներքին ինքնուրոյնութիւնը: Ի միջի այլոց, նրանց կարծիքով, երկրի սօցիալական կեանքում շատ մեծ դեր կարող է խաղալ ոստիկանութիւնը, ուստի պահանջում են ուժեղացնել նրան և ընդլայնել իրաւունքները:

«Պետական կուսակցութեան» (22 անդամ) անունից արդէն երևում է, թէ ինչ է լինելու նրա դաւանանքը: Նա տիրող կարգերի և այժմեան պետութեան ամենաջերմ պաշտպանն է:

«Սօցիալ դեմօկրատիան» (58 անդամ) կամ ուրիշ խօսքով ասած՝ «Ընկերավարական կուսակցութիւնը» երրորդ տեղն է բռնում իր անդամների շատութեամբ: Բացի դրանից նա նշանաւոր է իր արմատական ծրագրով և գործունէութեան համարձակ տակտիկայով:

Աշխատաւոր դասակարգի շահերի պաշտպանութիւնն է ընկերավարականների գործունէութեան կէտ նպատակը, բայց նրանք շատ լայն կերպով են ընդունում այդ շահերը, ուստի և հեռու են միակողմանիութիւններից: Աշխատանքն է բարիքներ ստեղծողը, հաւասարութիւն առա-

*) „Donnerts-Universal lexikon“.

*) Անդամների թիւը 1898 թ. ընտրութիւնների համաձայն:

խութիւններին ու վշտերին, և նա կարող է ու պարտաւոր է խղճմտաւոր, լուրջ, անկողմնապահ ուսումնասիրութիւններով ծանօթացնել մեր երկիրը ռուս հասարակութեան հետ։ Պարտաւոր է, այսպէս ասած, ներկայացնել մեր երկիրը բուն Ռուսաստանին, ներկայացնել այնպէս, ինչպէս նա կայ և ինչպէս կարող է ներկայացնել հմուտ, լաւատեղեակ առաջնորդը։

Կատարում է տեղական ռուս մամուլը իր այդ պարտաւորութիւնը։ Վերցնենք մի մասնաւոր հանգամանք, որ վերաբերվում է հայերին։

Վերջին տարիներս Անդրկովկասում բազմացան ռուսերէն պարբերական հրատարակութիւնները, որոնցից մի քանիսը հայերի ձեռքին են գտնվում։ Հայերը այն ժողովուրդն են, որի վերաբերմամբ ամենից շատ է մոլորված ռուսաց հասարակական կարծիքը։ Հայերի վրա էլ, ուրեմն, աւելի քան մի ուրիշ ժողովրդի վրա, ծանրացած է մեծ աշխատանք. այդ աշխատանքը պիտի դեր կատարէ մեր յարաբերութիւնների մէջ, պիտի ձգտէ փարատել հասարակական թիւր կարծիքը։

Բայց հայերը, չը հաշւելով աննշան բացառութիւնները, ցոյց տուէին, որ կատարելապէս անընդունակ են մի այդպիսի պաշտօն կատարելու։

Ուշադրութիւն դարձրէք, օրինակի համար, այն յօդուածների վրա, որոնք երեւում են ռուս լրագիրների մէջ իբրև հայոց գրականութեան և մամուլի տեսութիւններ։ Այս տեսութիւնները յաճախ են երեւում, գրում են շատերը, գրում են երկար, համարեա պարբերաբար։ Սակայն կանչվածները շատ են, իսկ ընտրվածները—համարեա և ոչ մի հատ։ Գ. Սարեան այդ «կրիտիկոսների» մի տիպիքական նմուշն է։

Երեւակայեցէք. մարդը նստում է մի բան գրելու իր մայրենի գրականութեան մասին։ Նա գրում է մի լեզուով, որ նրա գրուածքը պիտի մատչելի դարձնէ 130 միլիօն ժողովուրդ ունեցող մի երկրին։ Որքան շնորհք, որքան պատրաստութիւն է պահանջվում նրանից։ Բայց ինչ է անում նա։ Կարդալ, քննել, քրտնել, ուսումնասիրել նա չէ ուզում. բայց ուզում է անպատճառ իր «հեղինակաւոր» (!!) վճիռները տալ հայոց գրականութեան մասին։ Ի՞նչ անէ։ Կարելի է գրել և առանց կարդալու, առանց ծանր ու բարակ ուսումնասիրելու։ Կան այդ գրողի շրջանում զանազան բամբասանքներ, զանազան անէկդօտներ, միկրօսկօպիական մտքեր, բայց մանաւանդ հայ կրքեր, մեծ ու փոքր, անձնական թէ այլ հաշիւներ և այլ այսպիսի «մտաւոր պաշար»։ Եւ ահա այդ բոլորը վերցնվում է, պատմվում ռուսերէն լեզուով, զարդարվում ֆրանսերէն կամ գերմաներէն բառերով ու մատուցանվում մի մեծ ազգի, որի գրական զարգացումը այնքան բարձր ու ուժեղ է, որ չէ կարող հասկանալ մեր «պլստալիկների» ստեղծագործութիւնը։

Ի՞նչ է սա, եթէ ոչ խայտառակութիւն։ Վերցրէք ռուսաց լրագիրները։ Կարո՞ղ էք նրանցից որ և է մէկի մէջ պատահել այնպիսի դատողութիւնների, որոնցով զարդարել է մի Սարեան իր գրական տեսութիւնը։ Ո՞ր ռուսի համար, ասացէք խնդրում ենք, կարող է հետաքրքրական լինել այն, որ երկու ու կէս տարի առաջ «Մշակը» մի քանի տող է գրել «Մուրճի» մասին։ Ո՞վ կը հասկանայ այն կիսատ-պռատ ակնարկները, որոնցով պ. Սարեան կամեցել է մեզ վիրաւորել։ Վերցնել գրիչը և չը մտածել այսպիսի տարրական բաների մասին,—ինչի՞ է նման։ Պատուական բամբասանքներով մարդկութեան ո՞ր մասն է կերակրվել, մեծացել ու զարգացել, որպէս զի Սարեանների տուած մտաւոր սնունդը որ և է նշանակութեան արժանի բան համարվի։ Օտար ընթերցողը կարող է միայն արհամարհանքով վերաբերվել ոչ միայն այդ անէկդօտներին, այլ և հայոց ամբողջ գրականութեան։

Օտար ընթերցողը, իմանալով որ արձանագրվում է, իբրև գրական աչքի ընկնող երեւոյթ Գօրկիի «Буревѣстникъ» գրուածքը, որ մի քանի տասնեակ տողից է բաղկացած, պիտի կարծէ, որ կատարեալ անապատ է հայոց գրականութիւնը, այնպիսի մի Սահարա, որ այնտեղ հարկաւոր է դափնիներով պսակել այդ մի քանի տասնեակ տողերը թարգմանողին էլ, տպողին էլ։ Սակայն մեղաւո՞ր է հայոց գրականութիւնը, որ այդպէս են իրան ներկայացնում. մեղաւո՞ր է որ, ունենալով Հոմերոսի, Վիրգիլիայի, Միլտօնի, Տացիտի, Վիկտոր Հիւգօի, Շէքսպիրի, Թուկիդիդի թարգմանութիւնները, միայն մի կամ երկու փոքրիկ թարգմանութիւններով է ներկայացնվում։ Մեղաւոր չէ, ի հարկէ։ Նրա համար շատ աշխատաւորներ են եղել, շատ գործեր կատարողներ են եղել. բայց Սարեանները ոչ կարդում են, ոչ ճանաչում են։ Նրանք թերթում են մի ամսագիր, երկու երեք բառ են իմանում նրանից և ապա պատրաստ է դժբախտ հայ գրականութեան ներկայացուցիչը ռուս հասարակութեան առաջ։

Ամօթ է, պարոններ։ Ամաչելու ժամանակն է, վերջապէս։ Մինչև երբ երեխայութիւններով, ծուռ-պռատ բաներով պիտի հետաքրքրվէք, ձեր միտքը հարստահարէք մանր մունր բաներով։ Միթէ երբէք չը պիտի կարողանաք լուրջ հարցեր դնել ձեր առջև, մտածէք և մտածել տաք. միթէ մտքի խորութիւնը երկինքը վերջնականապէս խլել է հայից և մեզ համար առաջնակարգ, ահագին կարեւորութիւն ունեցող պարապմունք պիտի մնան բամբասանքները, որոնցով սիրում են զբաղվել Հաւլաբարի պառաւները միայն։ Միթէ այնքան դժուար բան է գէթ մի րոպէ կողմնակի դիտողի դերը մտնել և տեսնել թէ որքան զզուելի են այդ մանր մունր կրքերը, ստերից կազմած, աղճատումներից սարքած չարախօսութիւնները, այդ յատկանշական գրօշանոց գանգատները «Մշակից»։

Մտածեցէք, պարոններ։ Մտածելով մարդիկ հասան մինչև ռէօնտգէնեան ճառագայթները և անթել հեռագիրը։ Միթէ մեր մտաւոր տկարութիւնը այն աստիճան անբուժելի է, որ այսքան մանր ու չնչին բաներն էլ չենք կարողանում ըմբռնել։

Գ. Սարեանից մենք իրաւունք չունենք պահանջել ազնւութիւն դէպի մեզ։ Այս բանը նա շատ լաւ ապացուցել է իր յօդուածի մէջ։ Մենք միայն արհամարհանք և խղճահարութիւն կարող ենք զգալ դէպի մի գրող, որ պատմում է ռուս ընթերցողին, թէ «Մշակը» դադարեցրել է իր յարաբերութիւնները հայերէն մի քանի հրատարակութիւնների հետ, բայց առաքինութիւն չէ ունեցել գոնէ մի քանի բառ ասել, թէ ինչ է դրա պատճառը։ Գիտէ պ. Սարեանը, թէ ինչպէս են մեր հակառակորդները վերաբերվում տպագրական խօսքին։ Բայց ինչ ենք ասում։ Ինքը, պ. Սարեանը, ինչպէս է վերաբերվել տպագրական խօսքին, որպէս զի իմանայ, թէ ինչ ենք ուզում ասել։

Ուրեմն, հրաւիրելով Սարեաններին դէպի լրջութիւն, դէպի գործ, դէպի արդիւնաւորող աշխատութիւն, մենք ի նկատի չունենք այն, թէ ինչ կասեն նրանք մեր մասին։ Մենք միանգամայն հանգիստ ու անվրդով ենք։ Բայց փափագելով փափագում ենք, որ Սարեանները գործ կատարեն, այնպիսի գործ, որ «агличанка портитъ» ասող ռուս մուժիկին չը լինի վայել, այլ պատրաստված, հմուտ, շնորհալի գրողին։

Սպասողը թող սպասէ։ Իսկ մինչև այդ մենք միայն խղճալ կարող ենք Սարեաններին։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, յունիսի 19-ին

Խնդրում եմ «Մշակի» մօտակայ համարներից մէկում տեղ տալ այս երկտողիս։

Այսօր «Մշակի» № 131-ի մէջ Բաթումից «Ի միջի այլոց» վերնագրով յօդուածի մէջ, որ խօսում է մեր խաղացած «Համլէտի» մասին, պ. Տիրոսեան գրել է.

«...Պիտի շեշտել պ. Աւետեանին (գերեզմանափոր), որը Համլէտի հետ խօսելու ժամանակ օգտվում էր իր սեփական բառերով (շուն շանորդի) և այլն...»։

Աւելորդաբանութիւնների մէջ չը մտնելու համար շատ կը խնդրէի պ. Տիրոսեանին, նախ քան այդ մասին գրելը՝ վերցնել «Համլէտի» Մասէյեանի թարգմանութիւնը և ստուգել՝ արդեօք այդ իմ սրամտութիւնն է, թէ Շէքսպիրի։

Դերասան՝ Գր. Աւետեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հիւանդ երգիչ Շահլամեանցի օգտին ստացանք Բագուից, մի պարոնից, մի րուբլի։

—

«Одесскій Листокъ» լրագրում կարդում ենք հետեւեալ մանրամասնութիւնները Զըթչեանի սպանութեան մասին Օդէսսայում. «Մայիսի 30-ին, քաղաքի կենտրոնում, ցերեկով, հասարակութեան աչքի առաջ, կատարվեց մի գազանային սպանութիւն, որին զոհ գնաց ամերիկական քաղաքացի Կիրակոս Զըթչեան։ Ոճիրը կատարվեց հետեւեալ հանգամանքներում։ Ցերեկվայ մօտ ժամի 12-ն էր։ Դէրիբասովսկայեա փողոցում կանգնած էր Զըթչեան և խօսակցում էր իր ծանօթներից մէկի հետ։ Համարեա միաժամանակ փողոցից անցնողները նկատեցին հարեւան տան դրան մէջ ինչ-որ չորս անձերի, որոնք խորհրդաւոր կերպով փսփսում էին իրար հետ։ Նրանք իւրաքանչիւր րոպէ դռնից դուրս էին նայում և ուշադրութեամբ հետեւում էին Զըթչեանին։ Նրանցից մէկը հագնված էր նաւաստիի ձեւով, միւսները, նայելով նրանց շորերին, հասարակ բանւորներ էին։ Զըթչեանը վերջացրեց խօսակցութիւնը և մի քանի քայլ փոխեց դէպի առաջ. այդ րոպէին դրան միջից դուրս թռան յիշված չորս անձինք, հասան Զըթչեանին և յարձակվեցին նրա վրա ֆիննական դանակներով և սրերով։ Առաջին հարուածը հասցրվեց ետեւից, ծոծրակին, ապա բոլորը միասին սկսեցին հարուածներ թափել Զըթչեանի գլխին, կրծքին և փորին։ Զըթչեանը կարողացաւ միայն թոյլ ձայնով ճչալ և ընկաւ բերանսիվայր։ Մարդասպանները նոյն ժամանակ սկսեցին փախչել, բայց նրանցից երեքին աջողվեց բռնել։ Թէ ո՞վ էր սպանվածը՝ ինչ դիրք ունէր հասարակութեան մէջ—մինչև հիմա չէ պարզված։ Յայտնի է միայն, որ նա Օդեսսայում ապրում էր կարճ ժամանակ։ Մարդասպանները կոտրատված ռուսերէնով վերին աստիճանի կցկտուր և մութ պատասխաններ էին տալիս. Նրանց պատասխանները շատ անգամ անկարելի էր հասկանալ։ Հարկ եղաւ հրաւիրել մի հայ-ուսանողի, որի միջոցով էլ յանցաւորներին առաջարկվեցին հարցեր։ Նրանց պատասխաններից պարզվեց, որ նրանք ճանաչում էին Զըթչեանին ոչ վաղուցվանից։ Ծանօթացել էին նրանք սպանվածի հետ Օդեսսայում, ուր Զըթչեանը, նրանց ասելով, ներկայացրել էր իրան իբրև Թիւրքիայում մնացած հայերի օգտին նուիրատւութիւն հաւաքող գործակալ։ Միխիկեան, Պետրոսեան, Սահան Սիմօն և նրա միւս ընկերները վստահացել են

ջացնողը. աշխատանքն է տնտեսական և կուլտուրական պահանջներին բաւարարութիւն տալը, ուստի եթէ նա դրված լինի արդար հիմունքների վրա, եթէ ազատ մնայ շահագործումից, այն ժամանակ կարող է համայնական երջանկութիւն ստեղծել, մարդկային զրկանքներին ու հարստահարութիւններին վերջ տալ։ Այդպէս են ասում ընկերավարականները, իրանց ծրագրին հիմք ընդունելով սօցիալիզմը։

Սակայն սօցիալիզմը չափազանց լայն գիտական մի վարդապետութիւն է, որի մասին այնքան երկար գրել ու բանակռւել են մեծ Սէն-Սիմօն, Ֆուրիէ, Բաբէֆ, Լուի Բլան, Ռոբերտ Օվէն, Ֆերդինանդ Լասսալ, Էնգելս, Կարլ Մարկս և ուրիշները։ Ճիշդ է, այս վերջին գիտնականների՝ Մարկսի և Էնգելսի շնորհիւ սօցիալիզմը դուրս եկաւ իր քաօսային դրութիւնից, գիտականօրէն լուսաբանվեց և որոշ կազմ ու մարմին ստացաւ, բայց և այնպէս նա չէր կարող կօնկրետ հողի վրա, այժմեան պայմաններում գործող մի կուսակցութեան ծրագիր դառնալ ամբողջապէս։ Կուսակցութիւնը գործ ունի ընթացիկ կեանքի հետ. Նրա առաջ դրված են առօրեայ հարցեր, որոնցից իւրաքանչիւրի համար անհրաժեշտ է մի որոշ բացատրութիւն, որոշ ծրագիր և ոչ թէ ընդհանուր գիտական վարդապետութիւն։ Ահա հէնց այդ պատճառով ընկերավարականները մշակել են առանձին-առանձին կէտերից բաղկացած գործունէութեան մի յատուկ ծրագիր, որ հիմնված է գիտական սօցիալիզմի վրա։ Այդ ծրագրի գլխաւոր կէտերը հետեւեալներն են *)։

—Ձայնատւութեան ընդհանուր, հաւասար և անմիջական իրաւունք՝ առանց սեռի խտրութեան։ Օրէնսդրութեան երկամեայ ժամանակամիջոց։ Անմիջական օրէնսդրութիւն ժողովրդի կողմից։ Ժողովրդական ինքնավարութիւն կայսրութեան, գաւառի և համայնքի մէջ։ Պաշտօնեաների ընտրութիւն ժողովրդի միջոցով։ Ընդհանուր դաստիարակութիւն ինքնապաշտպանութեան համար։ Մշտական զօրքի փոխարէն ժողովրդական պաշտպանութիւն։ Պատերազմի և խաղաղութեան վերաբերեալ հարցերը վճռել ժողովրդի ներկայացուցչութեան միջոցով։ Միջազգային վէճերը լուծել միջնորդ դատարանով։ Վերացնել այն բոլոր օրէնքները՝ որոնք սահմանափակում են կարծիքներ յայտնելը, ընկերութիւններ ու ժողովներ կազմելը, որոնք անհաւասարութիւն են դնում տղամարդկանց և կանանց մէջ, սահմանափակելով վերջիններիս իրաւունքը։ Կրօնը մասնաւոր գործ համարել։ Արգելել հասարակական միջոցներից եկեղեցական և կրօնական նպատակների նպաստելը։ Նշանակել ժողովրդից ընտրված դատաւորներ։

Վարձատրել անմեղ տեղը մեղադրվածներին, ձերբակալվածներին և դատապարտվածներին։ Հասարակութեան բոլոր անդամներին ձրի բժշկական օգնութիւն հասցնել և մեռածներին ձրի թաղել։ Հարկատւութիւն՝ եկամուտի և ունեցուածքի աստիճաններով, քանի որ հասարակական ծախսերը դեռ հարկերով պէտք է հոգացվեն։ Ազգային և միջազգային օրէնսդրութիւն աշխատաւորների պաշտպանութեան համար և այլն և այլն։

Առաջ բերած կէտերն արդէն բաւականաչափ ցոյց են տալիս, թէ ընկերավարականները որքան լայն շրջանակ են դրել իրանց գործունէութեանը։ Եւ այդ շրջանակը նրանք աւելի և աւելի լայնացնում են ժամանակի և հանգամանքների պահանջի համեմատ։ Այդ կուսակցութիւնը երբէք լուռ չէ մնացել, երբ հարկաւոր է եղել ձայն բարձրացնել յանուն ճշմարտութեան ու մարդասիրութեան։ Օրինակ, վերջերս այդ ձայնը հնչեց րէյխստագում, երբ հարաւային Աֆրիկայում անգլիացիները բօէրների արիւնը գետերով էին հոսեցնում, երբ չինական պատերազմի ժամանակ գերմանացի զինւորները գազանութիւններ էին կատարում։ Այդ մի և նոյն կուսակցութիւնն է, որ իր հովանաւորութեան տակ է առել հայկական հարցը. դրա երկու ներկայացուցիչներն էին—Դրագնաուէր և Բէրնշտայն—որ նոյն րէյխստագում երկու անգամ բողոքեցին գերմանական քաղաքականութեան դէմ Թիւրքիայի վերաբերմամբ...

«Ազգային լիբերալ կուսակցութիւնը» (Nationalliberale Partei)—47 անդամ։ Դա էլ պահպանողական կուսակցութեան նման շեշտում է, թէ անհրաժեշտ է միշտ հաւատարիմ մնալ կայսրին և կայսրութեանը, թէ հարկաւոր է «զարգացնել պետական հիմնարկութիւնները ազգային հիմունքներով»։ 1891 թ. Բերլինում կայացաւ այդ կուսակցութեան համաժողովը, որ և ծրագրեց հետեւեալ կէտերը.

—Կուսակցութեան նպատակն է՝ քաղաքական և սօցիալական հարցերում, միշտ հաւատարիմ մնալով կայսրին և կայսրութեանը, պահպանել իր ինքնուրոյնութիւնը և պաշտպանել հին լիբերալ սկզբունքները։ Նրա կարծիքով հարկաւոր է ամեն ջանք գործ դնել վերջին տասնամեակների օրէնսդրութեամբ թոյլատրված կարիքները հոգալու և սօցիալական նոր պահանջներն ուշադրութեան առնել։ Կուսակցութիւնը կարծում է, որ տնտեսական հարցերը քաղաքական կուսակցութիւնների գործունէութեան առարկայ չեն կարող լինել, ուստի վաճառականութեան, մաքսի և այլ նման օրինակ հարցերի վճիռը պէտք է թողնել համապատասխան իշխանութիւններին։

«Ազատամիտ կուսակցութիւնը» (Freisinnige Volkspartei)—29 անդամ։ Դրա պարագլուխ Եւգէն Րիխտէրը հետեւեալ խօսքերով է բնորոշում իր կուսակցութիւնը.—«Մենք մի այնպիսի կուսակցութիւն չենք, որ մի որ և է բան է ուզում ձեռք բերել իր համար, իր անդամների, բանւորների կամ կապիտալիստների համար։ Մենք չենք պաշտպանում մի առանձին ճիւղի՝ գիւղատնտեսութեան կամ արդիւնագործութեան, վաճառականութեան կամ բօրսայի շահերը, մենք պաշտպանում ենք բոլոր իրաւացի շահերի ներդաշնակութիւնը, ամեն կերպ աշխատելով նրանց իրականացնել կեանքում»...

Իր ծրագրով այդ կուսակցութեանը չափազանց մօտ է «Ազատամիտների միութիւնը» (Freisinnige Veeinigung)—որ ունի 12 անդամ։

Մնացած կուսակցութիւններն այնքան աննշան են իրանց անդամների թւով և ծրագրի առանձնայատկութիւններով, որ բաւականանում ենք միայն անունները յիշելով, այն է,

Լեհացիներ	14	անդամ
Էլզասցիներ	10	»
Վէլֆեր	8	»
Գիւղացիներ դաշնակցութիւն (Bauernbund)	5	»
Ժողովրդական կուսակցութիւն (Volkspartei)	8	»
Անտիսէմիտներ	2	»
Ոչ մի կուսակց. չը պատկանող	17	»

Ահա դրանք են Գերմանիայում գործող քաղաքական կուսակցութիւնները, որոնց ծրագրի համառօտութիւնը առաջ բերինք այն չափով, որքան որ թոյլ էին տալիս լրագրական սուղ էջերն ու պայմանները։

Իսկ թէ այդ կուսակցութիւններից իւրաքանչիւրի կազմը ինչպիսի փոփոխութեան ենթարկվեց այս վերջին ընտրութիւնների շնորհիւ—այդ հարցի մասին կը խօսենք մի առանձին յօդուածով։

Ե. Թոփչեան

*) K. Kautsky und B. Schoenlank: „Grundsätze und Forderungen der Sozialdemokratie".

Նրա վրա և ասել են նրան մի զումար իրանց ճնշված հայրենակիցների օգտին: Բիչ ժամանակից յետոյ նրանք ճանաչել են ընկել Բենգեր ու Ալեքսանդր. Այնուհետ նրանք ստացել են Ձքեմից մի նամակ, որով նա պահանջում էր նոր զումար ուղարկել իրանց. Բայց նրանց ընկերները մեջը իմացաւ, որ Ձքեմը վարնել է իրան յանձնված փողը: Այդ բանը սաստիկ զայրացրեց նրանց և նրանք վճռեցին խստութեամբ վրէժխնդիր լինել նրանից: Այս նպատակով հայերը եկան Օդեսսա, որտեղ և իրագործեցին իրանց մտադրութիւնը: Այժմ կատարվում է ոստիկանական և դատաստանական քննութիւն: Երեք մարդասպաններն էլ այժմ բանտարկված են. Երեքն էլ, ինչպէս պարզված է քննութիւնից, նշանակութեան բանտարկութեան են կայ,—աւելացնում է լրագիրը,—որ սպանութեան նպատակը վրէժխնդրութիւն է, բայց թէ ինչ չափով է կատարված նա—առ այժմ դժուար է գուշակել: Սպանված Կիրակոս Ձքեմը 39 տարեկան էր»:

—

Կովկասեան թէշկական փորձութիւնը սառացաւ մեծ օրերումս Թեխասուրայ թեշկական—վերահսկող կայարանի կառավարիչ մի գրութիւն այն մէջին մասին, որ նա դարձ է գնում Բեյթառատայ չշկանիքրում երեսուն դաշտային մէջեր գէմ Ինչպէս հաղորդում է կառավարիչը իր զեկուցման մէջ, նա, կամենալով անձամբ փորձել կատարել մէկնութիւն բժշկական քննութեան ինստուտից Լէֆերի և Բազենկոյի քանդակութեանը գտաւ կօլօնիայում, բազմաթիւ իր յարաբերութիւնում և պատրաստութեան մեծ քանակութեամբ բուլիօնը չը պիտանի, նորա, որ ուղարկված էր ինստիտուտ: Այս բուլիօնը մէկ թիթեղ հազար նա գտել մէջներ բնկեր մէա. հետևանքը անապատելի էր թէ կը. այն երևոյ դեսնաւորմնը, ուր այս և այն առաջում ցրված են վարձի հազար նոր, բարդովին կանել էին, մինչդեռ չըխակայ դաշտեր չորսից էին մէջերի համարած ջեռ նը:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԵՐԲԻԱԿԱՆ ԱՆՑՔԵՐԸ

Բելգրադից ստացված հեռագիրները պատմում են, որ նորընտիր թագաւորի ժողովրդականութիւնը ժամ առ ժամ աճում է: Կեսօրից յետոյ նա այցելեց ժողովրդական գրասենեակ Տալիգեէրեւում: Գնաց նա սպանութիւն կատարված նաշտը, որ Գեւն տեղում իրան, վերադարձին բոլոր ժողովրդական տեղեկէ նա այցեց. Թագաւորը նորոգեց տեղը նրանց. «Միլկորը ալպին բնէ նրա հիմնութեանը ծանուցականը իր արժանապատուութեանը» «Ժողովուրդը ձեր մեծութիւնն Թագաւորը է յետ ամենի ասաց, «Թէ ժողովրդը ինձ մի որից, դուք էլ կարող օգնելու Դրանից յետոյ ժողովրդը ծանուցումը է քեզ, նախարարեմ էր թագաւորի ձեռքերը: Մի ծեր բանկուորը թագաւորը իր կողմը գրկեց և համբուրեց: Այդ լուրը մի փորձուկեցում ստացուած վերջդ քաղաքում, ոնիսնագորեց ամպաւորութիւն գործեցինում բոլորի վրա: Հանրապետութեան Ներկայացուցիչ ժամանակ Թարգմանեան Ներկայացուցիչ «Սերբիայ յայտնեց իմ հարգանքի գազախ վրա պատանը դրված յետոյ և Սև Գէորգի պատուանշանութիւնը Պետական մենախորհրդուն է ասընդդ սերբութեան պատանեկական պարգևատուութեանը: Երբ լսեցին. «Նոր որերն պաստ, կը լողան թոսը յօսեքից: Թագաւորը գրեց Պօրե Թագաւորեն պատրասքում Աստուածամիջ. Նուագեց էին իրեւս Նուանց կարգուրեարն հեղինակութիւնը:

Հանրապետութեան Թագաւորի թղթերը գտնվում են կառավարութեան ձեռքում, ինչպէս հաղորդում է հասկ Օբրենովիչների յարաբերութիւնը Աւստրո-Ունգարիայի հետ, Միլանի գործունեութեան պայմանագիրը և Ալէքսանդրի առևտրական գաղտնիքները խարխլեցին թղթերը: Թողուիւնը այն ժամանակ կրքային Օբրենովիչի տերի կողմէն իսկական պատճառը: Թէլսի թագաւորը կյանքը Աւստրոյանի թագաւորի այսպես ասելս իր տուելը գայթան գրգռերի թիւըէ: Բայց միւս բանէրի ձե մոռ, որ նա ինքը պատասխանատու թուղթը Աւստրո-Ունգարիայի ... պէտք է մի թարգմանի ... տէրութիւններ է յաջողող: Արդէն տանելոց են և նաև, որ ժամանակ թագաւորի մասնակցութեան աւ արգելք ու ձգտուելը այն մի քանի ժամանակ չորս Թագաւորը այդ էլ կացնելու, որում դէսերին այն ուժեղ տարը է:

Հետևեալը Բէլգրադից «Vossische Zeitung» լրագրում ասում է. «Ալէքսանդրի թղթերում

գտնված է նրա սեփական ձեռքով գրված սերբ-աւստրիական առևտրական դաշնագրի ծրագիրը Թագուհի Դրագայի ծանօթութիւններով: Սերբիան Միլանի արած զիջումներից աւելի եւ մեծ զիջումներ է անում: Դրագան կամենում էր ընդունված լինել օտար պետութիւնների պալատներում, և զիջումներ անվում էին այդ նպատակով: Դաշնագրի նախագծով Սերբիան պարտաւորվում էր առանց Աւստրիայի համաձայնութեան զինւորական համաձայնութիւն չը կայացնել ոչ մի պետութեան հետ:

—

Ի նկատի ունենալով այն հետաքրքրութիւնը, որ ներկայումս յարուցանում է Սերբիան, աւելորդ չի լինի տեղեկութիւններ հաղորդել նրա առևտրական յարաբերութիւնների մասին ուրիշ երկրների հետ: Առանձին պետութիւնների շահերը սերբիական գործերում նշանաւոր չափով տնտեսական բնաւորութիւն ունեն: Արտաքին առևտրի շրջանառութիւնը Սերբիայում 1902 թւի համար ընդարձակվեցի, նախընթաց տարվայ հետ համեմատած, բոլոր ճիւղերում. արտահանութիւնն աճեց 65 միլիօն ֆրանկից մինչև 72 միլիօն, իսկ ներմուծումը 48-ից մինչև 44 միլիօն: Սերբիա ապրանքներ ներմուծող երկրների շարքում առաջին տեղը բռնում է Աւստրո-Ունգարիան, որին բաժին է ընկնում ամբողջ ներմուծման համարեա կէսը: 1902 թ. Սերբիա ներմուծվել է 25 միլ. ֆրանկի աւստրո-ունգարական ապրանքներ: Երկրորդ տեղը պատկանում է Գերմանիային (15% ներմուծման), երրորդը—Անգլիային (10%): Մանաւանդ մեծացաւ մետաղների և մետալական գործուածքների, մորթիի և կաշու, կօլօնիալ ապրանքների, մանաւանդ շաքարի ներմուծումը Աւստրո-Ունգարիայից: Սերբիական արտահանութեան առարկաները, այն է ցորենը, բանջարեղէնները և միսը, ուղարկվում են գլխաւորապէս Աւստրո-Ունգարիա, այնպէս որ սերբիական արտահանութեան 80% աւստրիական շուկաներն են ուղարկվում: Երկրորդ տեղը այն երկրների շարքում, ուր ներմուծվում են սերբիական ապրանքները, բռնում է Գերմանիան: Վերջին ժամանակները շատ աճում է արտահանութիւնը Սերբիայից դէպի Բէլգիա և Անգլիա:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Էնզէլի, յունիսի 14-ին

Անցեալ օրերին մի շատ սաստիկ քամի և ծովային ալեկոծութիւն բարձրացաւ այստեղ. պօստը չը ստացվեց, ծովի կատաղի ալիքները 10 տուն ողողեցին, մի նաւակ խորտակվեց և չորս հոգի հազիւ ազատվեցան խեղդվելուց: Դրան հետևեց մի այլ, տաք քամի, ինչպէս կրակ, որի նմանը, ինչպէս տեղացիները պատմում են, դեռ տեսնված չէ Էնզէլիում:

Յունիսի 11-ին, առաւօտեան 12 ժամից մինչև 13-ի գիշերը, 10 անգամ երկրաշարժի ցնցումներ տեղի ունեցան այստեղ: Ամենքը սարսափահար դուրս էին թափվում իրանց տներից, խանութներից: Պարսիկները, ողջ մարդ թէ կին, չէին դադարում տներում մզկիթներում լաց, աղաղակ բարձրացնելուց. Երկրաշարժ եղաւ նաև Ռաշտում, Փիրաբազարում և Գիլանի շրջակայ գիւղերում, որը մի քանի տեղերում մեծամեծ վնասներ է հասցրել:

Թաւրիզի դէպքերից օգուտ քաղելով, պարսիկ ֆանատիկոս ժողովուրդը այստեղ էլ ուզեց մի խաղ խաղալ հայերի գլխին: Անցեալ գիշեր մի քանի մօլլաներ և սէյիդներ, թւով մօտ 150 հոգի, իրանց սաւրադրեալներով հաւաքվում են տեղիս կրօնապետ մուշտայիդի մօտ և պահանջում են նրանից իրաւունք տալ իրանց թափվել տեղիս քրիստոնեաների վրա, ջարդ ու փշուր անել բոլոր օղեվաճառ հայերի խանութները և թոյլ չը տալ նրանց օղեվաճառութեամբ պարապել. այդ քամինլի օղեվաճառութիւնից է, ասել են նրանք, որ Աստուած բարկացել է իսլամական երկրի վրա և շարունակ երկրաշարժներ են լինում: Բարեխիտ կրօնապետը մոլեռանդ ամբոխի նպատակը հասկանալով՝ խորհուրդ չէ տալիս իրան դիմողներին այդ քայլն անելու, համոզում է նրանց, որ ինքը կարգելէ օղեվաճառութիւնը և այդպիսով մի կերպ համոզելով խռովարարներին, ուղարկում է նրանց իրանց տները:

Հետևեալ օրը կրօնապետը կանչում է իր մօտ տեղիս երէցփոխ պ. Փիլիպոս Գիլանցեանին և պատուիրում է նրան յայտնել բոլոր օղեվաճառներին, որ հաւաքեն խանութներից բոլոր խմիչքեղէնները բազարում և այլ եւ օղի կամ ուրիշ ըմպելիքներ չը ծախեն, միայն տներում ծախեն, այն էլ ծածուկ: Հակառակ դէպքում, թէ ինքը կրօնապետը և թէ կառավարութիւնը, պատասխանատու չեն:

Հայերը այժմ հաւաքել են խանութներից խմիչքեղէնները և ի հարկէ տներում պիտի ծախեն: Այդ աւելի վատ: Պարսիկը այժմ պիտի տները մտնէ օղի առնելու համար: Մի քանի օղեվաճառներ մտադիր են մի ընկերութիւն կազմել, որ ոչ ոք խանութներում կամ տներում իրաւունք չունենայ օղեվաճառութեամբ պարապել, բացի այդ ընկերութիւնից: Ընկերութիւնը կունենայ առանձին տեղ օղեվաճառութեան համար: Լաւ կը լինէր, որ Պարսկաստանի բոլոր տեղերում ընկերութիւններ կազմէին այս կերպով օղի վաճառելու. այդպիսով հազարաւոր անմեղ զոհեր կազատվէին այդ քամինլի արհեստի ճիրաններից:

Նամակս վերջացրել էի, երբ առաւօտեան ժամի ութին դարձեալ երկրաշարժ եղաւ և ամենքը սարսափած դուրս թափվեցան:

Գ. Ս.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—«Berliner Tageblatt» լրագիրը տեղեկութիւն է ստացել Կ. Պոլսից, որ քրդերը յարձակվել են մի հայկական վանքի վրա Երզրումի շրջականերում, կողոպտել են նրան և սպանել ութ աբեղաների: Հետևեալ օրը քիւրդերը կողոպտել են մի քանի հայ գիւղեր և սպանել են ամենից աւելի ականաւոր բնակիչներին:

—Ֆրանսիական կառավարութեան կողմից հալածված աբեղայական համայնքները ապաստարան են որոնում գլխաւորապէս Շվէյցարիայում և Բէլգիայում: Բայց շվէյցարական սահմանադրութիւնը արգելում է վանքեր հիմնել Շվէյցարիայի հողի վրա, և այս պատճառով դաշնակցական խորհուրդը մերժեց կրօնական միաբանութիւններին թոյլ տալ բնակութիւն հաստատելու Շվէյցարիայում: Դաշնակցական խորհրդի կաթօլիկ անդամները դժգոհ մնացին այդ վճռից, սակայն արդարադատութեան դէպարտամէնտի դիրեկտոր Պրէննէր պատասխանեց նրանց, որ դաշնակցական խորհուրդը պարտաւոր է իրագործել դաշնակցական սահմանադրութեան պահանջները և հաղորդեց, որ վերջին օրերում Ֆրանսիայից Շվէյցարիա են անցել մօտ 10 միաբանութեան անդամներ: Ֆրանսիացիների հակակղերական ուղղութիւնը պատուաստ հիմքեր է գտնում և Բէլգիայում: Լիէժում մօտ ժամանակներումս տեղի ունեցաւ մի հակակղերական ցոյց, որի կազմողները յարձակվեցին եկեղեցական թափօրին մասնակցողների վրա: Պատերի վրա այդ օրը կպցրած էին պլակատներ հետևեալ մակագրութիւններով.—«Թող կորչեն եզուիտները: Կեցցէ ազատ միտքը»: Ցոյց անողները կոչումն էին անում բոլոր սօցիալիստներին, արմատականներին, ազատամիտներին և հակակղերականներին՝ միանալու և միացած ուժերով մաքառելու ինկվիզիցիայի դէմ: Ոստիկանութիւնը երկու անգամ ցրվեց ցոյց անողներին:

—Պեկինից հաղորդում են «Times» լրագրին, որ Ռուսաստանի և Ձինաստանի մէջ անկասկած կայացել է մի դաշնագիր, որ հաւասարապէս շահաւէտ է երկու կողմերին էլ. դաշնագիրը վերաբերում է Մանջուրիային և Նու-Ջուանին: Պրինց Ձժին ասում է, որ դաշնագրի նախագիծը ուղարկված է Պետերբուրգ. երբ ռուսաց կառավարութիւնը հաւանութիւն կը տայ նախագծին,—և այս բանի վերաբերմամբ պրինց Ձժին ամենևին կասկած չունի,—այն ժամանակ դաշնագիրը կը ստորագրվի: Պրինց Ձժին յայտնում է, որ Ձինաստանը ամենևին կարիք չունի ոչ Եապօնիայի և ոչ Անգլիայի աջակցութեան կամ միջամտութեան:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

18 յունիսի

ՊՈՐՏ-ԱՐՏՈՒՐ: Զինւորական մինիստրը ժամանեց «Ասկօլդ» նաւով և դիմաւորվեց գլխաւոր հրամանատար ծովապետ Ալէքսէևի, զինւորական և ծովային բարձրաստիճան անձանց, քաղաքային ներկայացուցիչների և չինական ազգաբնակութեան ու եապօնական կօլօնիայի պատգամաւորութիւնների կողմից: Քաղաքը զարդարված է: Չինացիները ռուսների հետ համահաւասար ողջունում են մինիստրին: Մինիստրը այցելեց տաճարը և տեսաւ Ոսկէ լերան ամրոցը:

ՎԻԵՆՆԱ: Քաղաքական շրջաններում կարծիք է տարածված, որ մինիստրութեան հրաժարականը կընդունվի և կաբինէտի կազմակերպութիւնը կը յանձնվի Կէրբէրին:—«Neue Freie Presse» հաղորդում է, որ մինիստրների խորհուրդը որոշեց հրաժարական տալ ամբողջ կազմով: Ճգնաժամի պատճառը այն ճնշումն է, որ գործում է ունգարական մինիստր-նախագահը՝ համաձայնութեան վերաբերեալ օրինագծերի առիթով ռէյխսրատի շուտափոյթ վճիռը ստանալու նպատակով, որին արգելք է դնում չէխական օբստրուկցիան: Կայսերական հրամանով սահմանված է ժամանակաւոր բիւջէտ 6 ամսվայ համար:

ԼՕՆԴՕՆ: Զինւորական մինիստրութիւնը հրատարակեց աֆրիկեան զօրքերի մէջ գտնվող գնդապետ Րօչֆօրի հեռագիրը մայիսի 24-ից, որի մէջ ասված է, որ աֆրիկեցիները մայիսի 18-ին յանկարծակի բռնեցին Մուլլայի հեծեալ նիզակակիրներին: Նրա հօրեղբայրը և 1000 նիզակակիրներ սպանվեցին. ամբողջ զրաստը և 1000 ուղտեր տարվեցին:

ՍՏՕԿՀՕԼՄ: Սերբիական թագաւորի գահակալութեան հաղորդագրութեանը Օսկար թագաւորը պատասխանեց հեռագրով, որի մէջ բարեմաղթում է, որ նոր թագաւորի վարչութիւնը լինի Սերբիայի համար խաղաղ և աջող զարգացման մի դարաշրջան:

ԿԻԼ: Յունիսի 17-ին ամերիկական նաւատորմը գնաց Նիւ-Եօրկ: Լուր է պտտում, որ Միացեալ Նահանգների եւրօպական նաւատորմը հրաւիրված է այցելել Կրօնշտադտ 1904 թւին:

ՎԱՇԻՆԳՏՕՆ: Նշաններից երևում է, որ մանջուրական հարցը հանգիստ դրութեան մէջ կը մնայ՝ որքան նա վերաբերում է Միացեալ-Նահանգներին:

ՏԵԱՆՑԶԻՆ: Լրագիրները շեշտում են անգլիական, ամերիկական և եապօնական նաւատորմերի աչքի ընկնող կենտրօնացումը Պէչիլեան ծոցի հիւսիսում: 57 ռուսական զինւորական նաւեր կանգնած են Պորտ-Արտուրում:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Յունաստանից Սարէնա ժամանեց յունաց թագուհի Օլգա Կօնստանտինովնա: Կայարանում ժամանեցին Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդօրօվնա, Մեծ Իշխանուհիները և Մեծ Իշխանները:—Վերջին երեք օրվայ ընթացքում Մեծ Իշխանուհի Ալէքսանդրա Իօսիֆօվնայի հիւանդութեան ընթացքի մէջ նկատվում էին մի քանի փոփոխութիւններ. դէմքի պարէզը համարեա անցաւ, գիտակցութիւնը վերականգնվեց, երևաց մի փոքր ախորժակ, բայց երիկամունքների գործողութիւնը վատացաւ, երևաց ընդհանուր թուլութիւն, տրամադրութիւն դէպի քունը: Դրութիւնը շարունակում է լուրջ լինել:

19 յունիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ներքին գործերի մինիստրը որոշեց դադարեցնել «Знамя» լրագրի հրատարակութիւնը մէկ ամսով:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Լուրեր են պտտում, որ Բ. Դուռը պատրաստում է յայտագիր դեսպանութիւններին՝ թիւրքաց և բօլգարական զօրքերի ընդհարման առիթով Բէլ-Տէպէի մօտ:

ՄԱԴՐԻԴ: Աղէտի տեղի վրա Սան-Սէնցիօում գտնված են 42 սպանվածներ և 69 վիրաւորվածներ: Կառավարութիւնը խոստացաւ խիստ քննութիւն կատարել և մեղաւորներին պատասխանատւութեան ենթարկել:

ՊԵԿԻՆ: Փոխարքայ Ձժան-Ձժիդուն այցելեց բոլոր դեսպաններին և աշխատում էր դրդել նրանց յայտնելու համաձայնութիւն, որ պատերազմական տուգանքը արծաթով վճարվի: Ֆրանսիական և ռուսաց դեսպանները մատնացոյց արին, թէ պետութիւնները պնդում են, որ պարտքը ոսկով վճարվի, և որ այն դէպքում, եթէ Ձինաստանը չի ենթարկվի այդ պահանջին, նրանք նկատի ունեն արգելք դնել աղի հարկի վրա և իրանց վարչութեան տակ առնել նրան կամ նորից գրաւել Տեանցզինի չինական մասը:

ԲԷԼԳՐԱԴ: Սկուպշչինայի վերջին նիստի ժամանակ պատգամաւոր Լուկիչի մտցրած առաջարկութիւնը՝ դատի ենթարկել Մարկօվիչի կաբինէտի կենդանի մնացած անդամներին, սկուպշչինայի վճռի համաձայն, ենթակայ չէ քննութեան:

ՍՕՖԻԱ: Անհիմն է դիվիզիան զէնքի կանչելու լուրը: Թիւրքիայից փախստականների աճող գաղթականութեան պատճառով, կառավարութիւնը դիտաւորութիւն ունի կանչել պահեստի զինւորներին այն տեղերից, որոնք գտնվում են սահմանի վրա՝ սահմանագծային պահակախմբերը ուժեղացնելու համար:

Կ. ՊՕԼԻՍ: Բօլգարիան նորից խնդրեց Բ. Դռնից բարեկամական բացատրութիւններ վերջին անցքերի վերաբերմամբ սահմանի վրա: Բացատրութիւնները ուշանում են, որովհետև զինւորական մինիստրը սպասում է ճիշդ տեղեկութիւններ ստանալ թիւրքաց և բօլգարական զօրքի մէջ տեղի ունեցած ընդհարման պատճառով: Ընդհարումը առաջացրել են բօլգարները, որոնք անցել են թիւրքաց սահմանը և հրացանազարկ են արել մի մահմեդականի:

ՓԱՐԻԶ: Լուբէի Անգլիա ուղևորվելու և իտալական թագաւորին Փարիզում ընդունելու համար 600,000 ֆրանկ տալու նախագիծը սենատն եւս ընդունեց միաձայն:

ՊԱՐԻԶ. Պատգամաւորների ժողովը քննում էր Դէբիւսսիի առաջարկութիւնը՝ արտասահմանեան զբաղմունքի վերաբերեալ... Ընդունուեց 498 ձայների մեծամասնութեամբ 156-ի դէմ։

ՄՕՍԿՎԱ. Նահանգական վարչութիւնը դիտաւորութիւն ունի բժիշկների, կրթութեան... մասնակցութեամբ հասարակական խնամատարութեան բոլոր կարիք ունեցողների ցուցակագրութիւն կազմել նահանգի մէջ.—Գլխաւորները առանց մեծ օգնութեան պատրաստելու փորձերը աջողվեցին։ Գլխաւորկ չինող տնայնագործներին սկզբում ձրիապէս կը բաժանվի նոր անմնաս բաղադրութիւն աղուամազը մաքրելու համար։

ՍՕՖԻԱ. Մեծ պետութիւնների կաբինէտներին հաղորդելու համար բուլղարական դիպլոմատիական ներկայացուցիչներին ուղարկած յայտագիրը պարունակում է Մակեդոնիան խաղաղացնելու համար կառավարութեան ձեռք առած միջոցների մի պատմական տեսութիւն և թւում է Մակեդոնիայի աղգաբնակութեան հալածանքի դէպքերը, որոնք առաջացնում են բուլղարական ժողովրդի յուսահատութիւնը և զայրոյթը։ Եթէ մինչև այժմ կարելի է եղել խուսափել ընդհարումից Թիւրքիայի հետ, այդ տեղի է ունեցել միայն ժողովրդի խոհեմութեան և իշխանական կառավարութեան խաղաղասիրութեան շնորհիւ։ Ներկայ Թիւրքերը կենտրոնացրին զօրքերը սահմանի վրա և միայն առիթի են սպասում թշնամական գործողութիւններ սկսելու համար։ Յայտագիրը դիմում է մեծ պետութիւններին՝ խնդրելով պնդել Բ. Դրան առաջ, որպէս զի նա վերացնէ զրգռող ձեռնարկութիւնները սահմանի վրա և մտցնէ րէֆօրմներ, հակառակ դէպքում բուլղարական կառավարութիւնը կը պատասխանէ արդէն համանման միջոցներով։ Լաւ տեղեակ աղբիւրից հաղորդում են, որ Բ. Դուռը յայտնեց, թէ ինքն պատերազմական ոչինչ դիտաւորութիւններ չունի. զօրքերի կենտրոնացումը միայն նպատակ ունի պաշտպանել սահմանը։ Պատասխանը պէտք է հանգստացնէ բուլղարական կառավարութեանը։

ՊՕՐՏ-ԱՐԹՈՒՐ. Զինուորական մինիստրը ասեց, աղ ու հաց մատուցանելու ժամանակ, քաղաքային խորհրդի նախագահին. «Համոզուած եմ, որ ծովապետ Ալէքսէեվի վարչութեան տակ քաղաքը կը զարգանայ յօւրախութիւն Կայսրի և ի փառս Ռուսաստանի, ինչպէս նա աճում է զարգանում էր մինչև այժմ»։ Զինւորական աղգաբնակութեան պատգամաւորութեանը մինիստրը ասեց. «Ռուսաց Ցարի գայխունի տակ և ռուս ժողովրդի բարեկամութեամբ դուք լաւ կը լինէք և հանգիստ»։

ՎԻԷՆՆԱ. Քաղաքական շրջաններում կարծում են, որ կայսրը չի ընդունի կաբինէտի մատուցած հրաժարականի խնդիրքը։ Ղեկավարող շրջաններում ամենամեծ բան են համարում՝ սրանից յետոյ ներքին քաղաքականութեան մէջ հետևել ընտրած ուղղութեան։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

(Ժամերը նշանակված են Պետերբուրգի հաշւով, փակագծում Թիֆլիսի հաշւով)

Արագ գնացք Թիֆլիսից—Բաթում ամեն օր դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.) հասնում է Բաթում երեկոյեան 8 ժ. 3 ր. (9 ժ.)։

Արագ գնացք Բաթումից—Թիֆլիս ամեն օր դուրս է գալիս երեկոյեան 10 ժ. 24 ր. (11 ժ. 22 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 8 ժ. 44 ր. (9 ժ. 42 ր.)։

Փոստատար գնացք Բագուից դուրս է գալիս երեկոյեան 9 ժ. 18 ր. (10 ժ. 16 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 4 ժ. 25 ր. (5 ժ. 23 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 5 ժ. 20 ր. (6 ժ. 18 ր.), հասնում է Բաթում առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժամ 3 րոպէին)։

Մարդատար գնացքը Բագուից դուրս է գալիս ցերեկվայ 1 ժ. 3 ր. (2 ժ. 1 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 6 ժ. 5 ր. (7 ժ. 3 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից առաւօտեան 6 ժ. 51 ր. (7 ժ. 49 ր.), հասնում է Բաթում երեկոյեան 6 ժ. 58 ր. (7 ժ. 56 ր.)։

Փոստատար գնացքը Բաթումից դուրս է գալիս գիշերվայ 9 ժ. 23 ր. (10 ժ. 21 ր.), հասնում է Թիֆլիս ցերեկվայ 10 ժ. 10 ր. (11 ժ. 8 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից ցերեկվայ 10 ժ. 51 ր. (11 ժ. 49 ր.), հասնում է Բագու առաւօտեան 5 ժ. 8 ր. (6 ժ. 6 ր.)։

Մարդատար գնացք Բաթումից դուրս է գալիս առաւօտեան 9 ժ. 39 ր. (10 ժ. 37 ր.), հասնում է Թիֆլիս երեկոյեան 10 ժ. 3 ր. (11 ժ. 1 ր.), դուրս է գալիս Թիֆլիսից երեկոյեան 10 ժ. 34 ր. (11 ժ. 32 ր.), հասնում է Բագու ցերեկվայ 3 ժ. 2 ր. (4 ժ.)։

Փոստատար գնացքը դուրս է գալիս Թիֆլիսից դէպի Երևան երեկոյեան 11 ժ. 32 ր. (12 ժ. 30 ր.), հասնում է Երևան 5 ժ. 14 ր. (6 ժ. 12 ր.), հասնում է Կարս 2 ժ. (2 ժ. 58 ր.)։

Փոստատար գնացքը Կարսից դուրս է գալիս ցերեկվայ 3 ժ. 57 ր. (4 ժ. 55 ր.), հասնում է Ալէքսանդրօպօլ երեկոյեան 7 ժ. (7 ժ. 58 ր.), Երևանից դուրս է գալիս 11 ժ. 6 ր. (12 ժ. 4 ր.), հասնում է Թիֆլիս առաւօտեան 5 ժ. 11 ր. (6 ժ. 9 րոպէին)։

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Կիրակի, յունիսի 22-ին

Ժողովարանի անդամների և կանդիդատների երեխաների համար նշանակված է

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Երեկոյեան 7 ժամից մինչև 10-ը։

Նրանից յետոյ տեղի կունենայ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Սազանդարների և զինուորական երաժիշտների մասնակցութեամբ։

Հիւրերի մուտքը յայտարարված է նախկին կանոններով և իւրաքանչիւրից 1 րուբլի վճարով։ 1—2

ՀՐԱՒԷՐ

Կիրակի, յունիսի 22-ին, ս. պատարագից յետոյ, ժամը 10-ին, լինելու է Էջմիածնեցոց ս. Գէորգ եկեղեցում ծխականների ժողով՝ եկեղեցու վերանորոգութեանը վերաբերեալ կարևոր հարցերի մասին խորհրդակցելու համար. ուստի յայտնում եմ յարգելի ծխականներին շնորհ բերել որոշեալ ժամին՝ ժողովին մասնակցելու համար։

1—2 Երէցփոխ՝ Գրիգոր Նաչխունեանց

ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ

Թիֆլիսի Հայկա-ալկօհօլական ընկերութեան Հաւլաբարի բաժանմունքի Մուրաչկօի թատրոնում,

Կիրակի, յունիսի 22-ին

Հայ թատերասէրները, բարեհաճ մասնակցութեամբ տ. Վարդուհու և Ամիրան-Մանդինեանի

կը ներկայացնեն

ԽԱՆՈՒՄ

Կօմէդիա 3 գործ. հեղ. Ցագարելիի, Թարգմ. Արաքսեանի

Սկիզբն է $8^{1}/_{2}$ ժամին երեկոյեան։

Տեղերի գինը 10-ից մինչև 50 կոպէկ։ 1—2

ՀՐԱՒԷՐ

Ամսիս 22-ին, կիրակի, ս. պատարագից յետոյ, ժամը 11-ին, Թիֆլիսի Հրեշտակապետաց եկեղեցում լինելու է ծխականների ժողով Թիֆլիսեցի ուսումնասէր ԲՈՒՂԴԱՆ ԲԵՐԻՆԵԱՆՑԻՆ յիշեալ եկեղեցում հոգեհանգստեան մէջ ընդունելու համար համախօսական կազմել, ուստի պ.պ. ծխականները հրաւիրվում են ժողովին մասնակցելու համար։

Գործակալ ս. մասի Թիֆլիսի՝

1—1 Գրիգոր աւ. քահ. Մանդակունի

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. Յ. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ամառս ընդունում է հիւանդներ Պետրովսկօրայում։

Армянская ул.' д. Паджановой.

(չ. ո. չ.) 3—20

ԱՍՏՐԱԽԱՆԻ ՀԱՅՈՑ ԿՕՆՍԻՍՏՕՐԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ

Ցանկացողները թող խնդրագրով դիմեն Կօնսիստօրիային։ Դիմողները պարտաւոր են իմանալ հայերէն և ռուսերէն։

Անդամ Կօնսիստօրիայի՝

4—6 Թադէոս քահ. Կորժինեան

ԵՒՊԱՏՕՐԻԱՅԻ ծխական դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՄԻ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

շրջանաւարտ Ներսիսեան դպրոցի, 400 րուբլի ռոճիկ և սենեակ։ Ցանկացողները թող բարեհաճէին դիմել հետևեալ հասցէով։

Евпаторія, ктитору П. Я. Сеферову.

14—25 Փօղոս Սէֆէրեան

Երևանի Թեմական Հոգեւոր Դպրոցի համար

ՀԱՐԿԱՒՈՐ ԵՆ ԵՐԿՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱՒԱՐՏ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐ

Մի լեզուաբան և մի մաթեմատիկոս։

Պայմանների մասին դիմել այս հասցէով՝ Манглисъ, Архимандриту Гарегину. 1—3

Գանձակի Հայոց Հոգեւոր Կառավարութեան առենի

մէջ նշանակված է աճուրդ այս 1903 թւականի սեպտեմբերի 19-ին և կրկնաճուրդ նոյն ամսի 24-ին վարձով տալու համար Գանձակ քաղաքի երկրորդ մասում գտնվող ս. Յովհաննէս եկեղեցուն պատկանեալ նորակառոյց քաղանիքը երեք տարի ժամանակով։

Ցանկացողները մասնակցելու յիշեալ քաղանիքի աճուրդին, կարող են կարդալ պայմանների ծրագիրը Հոգևոր Կառավարութեան Դիւանատան մէջ առենական օրերը 9—2 ժամը օրվայ։

Աճրդախօսութիւնը սկսվելու է երկու հազար ութ հարիւր հինգ րուբլի գումարից։

Անդամ Հոգևոր Կառավարութեան Գանձակայ՝

1—3 Գրիգոր քահանայ Բաբաքեխեանց

ՊԱՐԻԶԻ ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ

ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ

ԹՈՅԼՋԷ ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ

Այս կապսուլների մէջ պարունակված զուտ սանտալի էսսենցիան բժիշկները խորհուրդ են տալիս գործածել մաքրէի (գաղտնի հիւանդութիւնների) դէմ, կապայ-բալզամի և կուբեբայի փոխարէն։ Նա ներգործում է աւելի արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչնչացնում է փսխումն ու կլռոցը։

Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք, որ իւրաքանչիւր կապսուլի վրա սև տառերով դրոշմված լինէր։ MIDY

Գտնեում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում

(5, 10, 15, 20 և 25) 25—60

ՄԻ ԶԳԱՒՈՐ ՊԱՏԱՆԻ

որ սովորում է դպրոցում, կարող է մասնաւոր դասեր տալ մատչելի գներով։

Դիմել՝ Тифлисъ. Въ оградѣ Николаевской церкви, Песковская улица, Еноку Епокянцу. 2—3

РУССКАЯ ОСОБА

хочетъ занять мѣсто бонны съ шитьемъ, гувернантки съ французск. языкомъ, по хозяйству, по переписку бумагъ, компаніонки, и по уходу за больными.

Норійская ул., д. № 28, во дворѣ, спросить Марію Михайловну. 2—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԵԳԵԱՆ

Նախկին օրդինատօր «Ս. Պետերբուրգի Աչքաբուժական Հիւանդանոցի»

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ

ընդունում է աչքի հիւանդութիւն ունեցողներին ամենայն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ին մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Հասցէն. Վելիամինովսկայա փ. տ. № 8։ 8—10

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՆԱԴԵԺԴԱ"

ծովային, գետային և ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան և դժբախտ դէպքերը կրակից ապահովագրելու համար։

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՎԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը	. . . . . .	1,650,000 րուբլի
Պահեստի դրամագլուխը	. . . . . .	2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արևելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում։

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում։

Ցանկացող բեռների ուղարկողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր ճանապարհներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն)։

Ուղարկութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով առաջման տեղերում՝ ապահովագրելով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար։

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ)։

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը։

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (ծրերական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնովօդսկում։

Բեռները անընդհատ ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ։ Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ։

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ։

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով)։

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի։

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, տարանտասների, վագոնների և վագոն-ցիստերնների։

դ) Ապահովագրութիւն թանկագին իրերի և արժէքաւոր (ուղթերի), որոնք ուղարկվում են պօստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ։

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ։

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի աւելի 350 գործակալութիւններ։

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրոսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը։

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում։

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվօրցօվայեա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը։ Տելեֆոն № 108 (Ն. Ս. Կ.) 99—120